

Király Zsuzsanna – Molnár Brigitta – Sepsey Zsófia

FEDEZD FEL CSONTVÁRY KOSZTKA TIVADAR MŰVÉSZETÉT!

Fehér Zsanett rajzaival

BEVEZETŐ

Sziaztok, Kámelusz Pupusz vagyok!

Kétpúpú, karavánvezető, műkedvelő teve. A távoli Názáret városában voltam épp, amikor a nagy sürgés-forgásban láttam, hogy egy férfi mozdulatlanul áll, figyel és firkálgat valamit a füzetébe. Közelebb mentem hozzá, hogy meglessem, mit rajzol.

A lap szélén egy csinos jószágot láttam, olyan kecses, hosszú nyakkal, akár egy zsiráf. Ahogy alaposabban megnéztem, rájöttem, hogy az én vagyok! Szentséges karaván! Ez a férfi engem rajzolt le!

Nyomban kihúztam magam és felajánlottam neki a szolgálataimat. Elvittem őt Jeruzsálembe és közben beszélgettünk. Kiderült, hogy messzi földről érkezett, Csontváry Kosztka Tivadarnak hívják, és folyton valami nagy motívumot és naputat emlegetett. Az igazat megvallva, először nem értettem, mire gondol, de olyan lelkesen mesélt, hogy nem vágtam közbe.

Később is előfordulhatott, hogy nem értették őt az emberek és furcsának tartották a festményeit.

Miután a mester meghalt, a művei csaknem odavesztek. Szörnyű csapás lett volna! De erről, a nagy motívumról és a napútról majd később. Szerencsére a legtöbb képét most már múzeumokban őrzik, én pedig elmesélek nektek mindent.

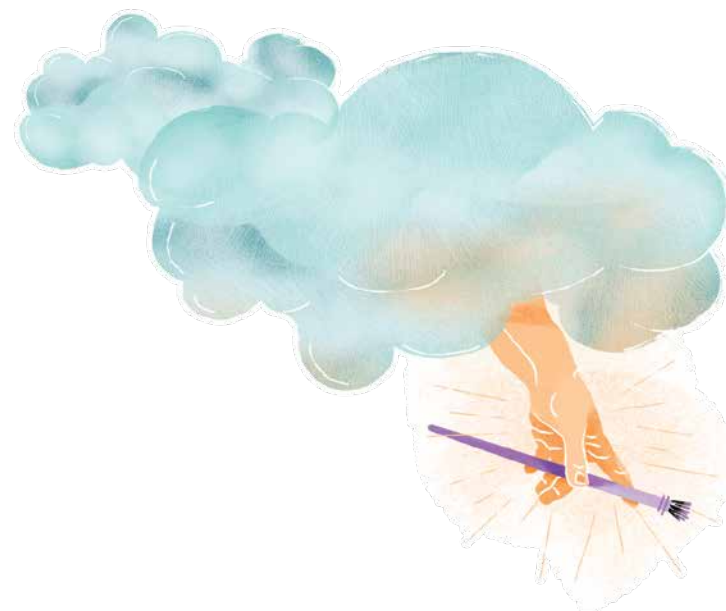

A MISZTIKUS LÁTOMÁS

Minden egy látomással kezdődött.

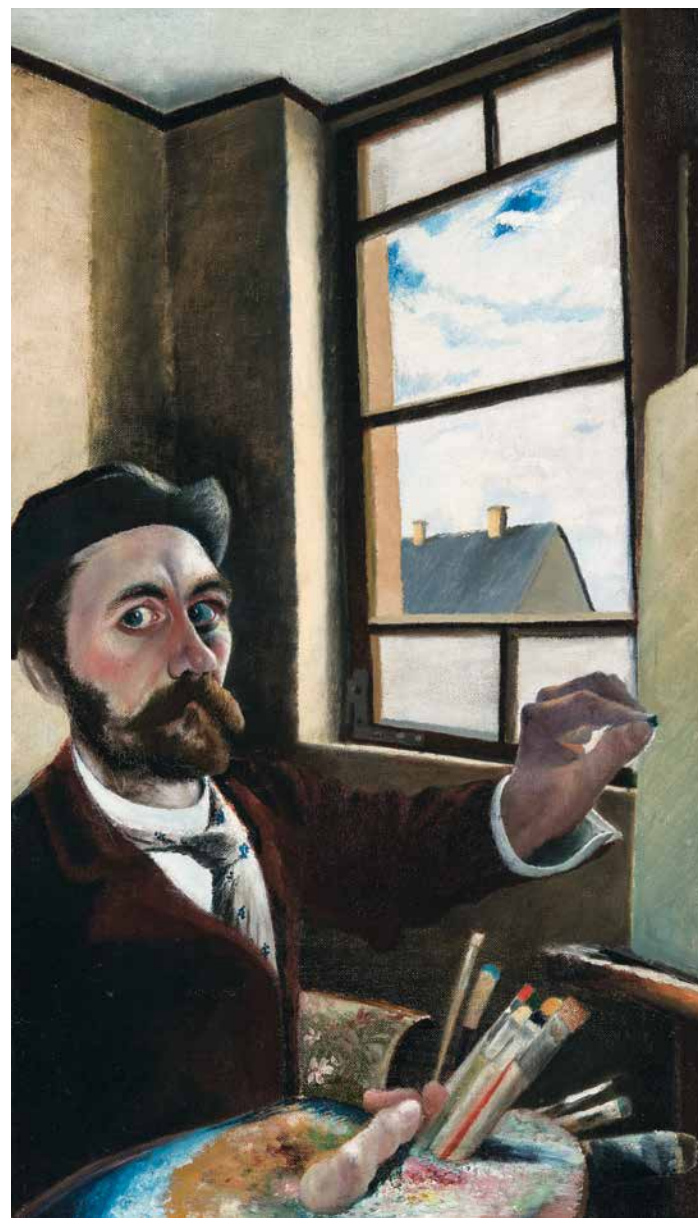
1880. október 14. átlagos napnak indult Kosztka Tivadar életében. A festő, aki ekkor még csak gyógyszerész volt az iglói patikában, rajzolgatott valamit egy papírra. Ahogy elégedetten nézegette a rajzát, egyszer csak hallott egy hangot, egy isteni sugallatot, ami örökre megváltoztatta az életét. Így hangzott: *„Te leszel a világ legnagyobb napút-festője, nagyobb Raffaelnél.”*

Nem tudjuk, hogy ezt a hangot Csontváry saját maga találta ki, esetleg valaki a padláson elbújva viccelte meg vagy egyenesen az égből jött, ahogy a festő gondolta. Mindenesetre olyan nagy hatással volt rá ez a kijelentés, hogy innentől fogva kizárólag a művészet és a festészet körül forogtak a gondolatai. Huszonhét éves volt ekkor, és tíz évig tanult, gyakorolt, utazott és készülődött, hogy igazzá válhasson a jövőbelés. Nem kételkedett benne, hogy a legnagyobb festővé fog válni.

Most ti is láthatjátok, hogy nézett ki a mester! Ez egy önarckép, amin Tivadar úgy öltözött fel, mintha menne valahová, nyakkendő, zakó és kalap is van rajta. Igaz, ha én festnék magamról egy képet, én is kiöltöznék, a legszebb nyergeset öltöznék magamra és a karavánom mellett állnék, hogy mindenki láthassa, mivel foglalkozom.

Csontváry Kosztka Tivadar: Önarckép

Tivadar egyébként negyvenegy éves ezen a festményen, ami a tevék életében idős kornak számít. Ha valaki például a karavánomban új szakmát szeretne elkezdni a negyvenes éveiben, aligha lenne sikeres.

Az önarcképeken a művészek önmagukat örökítik meg, gyakran épp munka közben, a festőkellékekkel együtt.

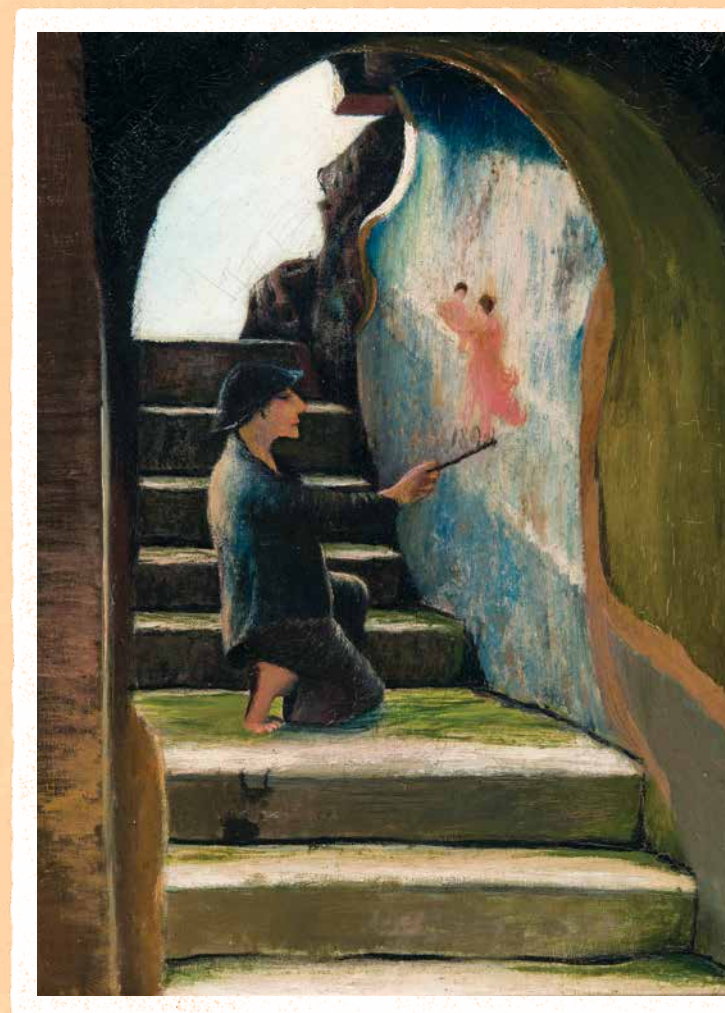
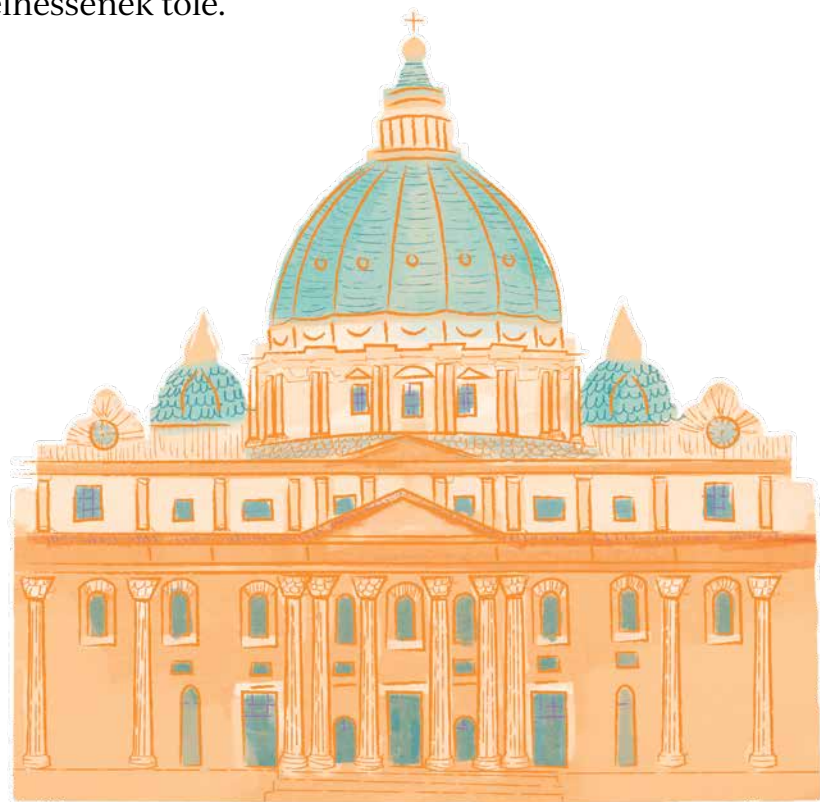
Ahogy egy tükörbe nézve figyelik az arcukat, az elkészült képen egyenesen ránk néznek, akárcsak itt Csontváry.

Épp csak hozzákezdett a festményhez, krétával vázlatot készít, de a jobb kezében már a színpompás palettáját tartja.

RÓMA

Az isteni sugallat második fele arról szólt, hogy Csontváry nagyobb festő lesz Raffaelnél, azaz Raffaello Sanziónál, aki az egyik legnagyobb reneszánsz mester volt. Pápák, előkelő hölgyek és urak lesték a kívánságait, hogy festményeket rendelhessenek tőle.

Csontváry el is látogatott Rómába, hogy a saját szemével is láthassa, milyen annak a Raffaellónak a művészete, akit felül kell múlnia. A Stanzákban, azaz a pápa vatikáni lakosztályának négy termében nézte meg hatalmas freskóit.

Csontváry Kosztká Tivadar: *Festőlegény*

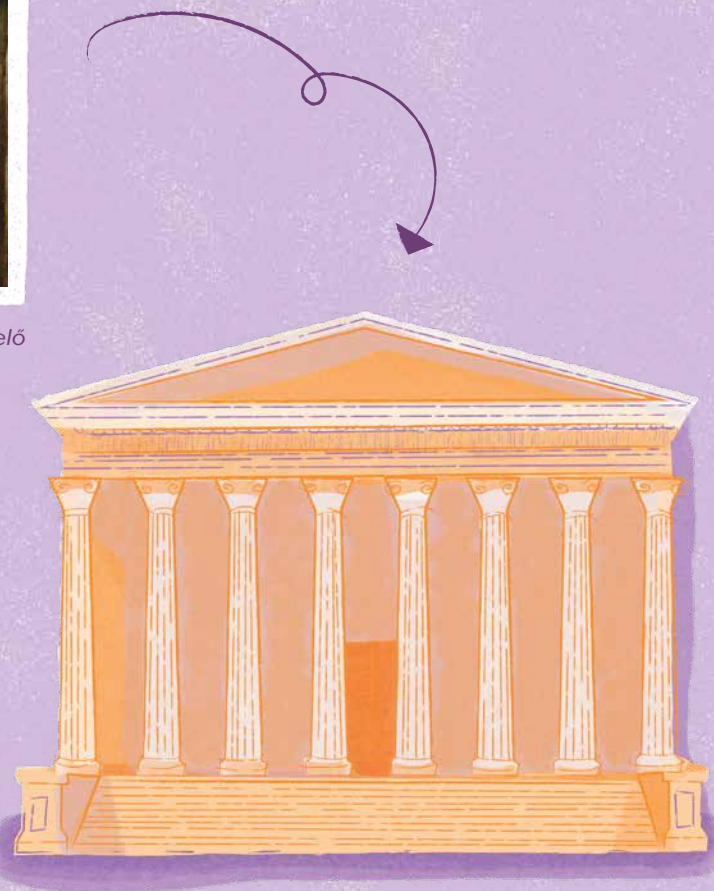
Elképzelni sem tudom, milyen lehetett a mester útja! Akkoriban repülővel és autóval nem mehetett, olasz tevéket pedig nem nagyon ismerek. Gondolom, lovak vontatta kocsival utazott. A borzalmas rázkódás helyett jobban járt volna, ha egy lágyan ringatózó teveháton ül.

Raffaello Santi: Mária gyermekével és a kis Keresztelő Szent Jánossal (Esterházy Madonna)

Raffaello egyik befejezetlen alkotását, az *Esterházy Madonnát* a budapesti Szépművészeti Múzeumban őrzik. A Madonna, azaz Szűz Mária persze nem volt az Esterházy család tagja, hanem a festmény volt régen a magyar nemesi család tulajdona.

Csontváryt azonban nem nyugozta le Raffaello festészete. Elismerte a tehetségét, a rajzolásban való jártasságát, de úgy érezte, a képei nem elég természetesek. Hiányzik belőlük az élet.

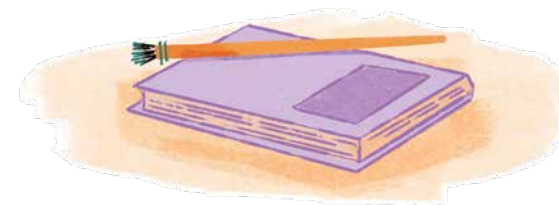
Én is jártam Rómában és láttam Raffaello műveit. Szerintem elég jók... de nem mondtam el Tivadarnak, mert fontos, hogy legyen hite az embernek abban, amit csinál. Tivadar tántoríthatatlanul biztos volt benne, hogy a világ egyik legnagyobb festője lesz, és ezt igazán becsültem benne. Egyvalakire azonban még ő is felnézett, és az Munkácsy Mihály volt. De erről majd később!

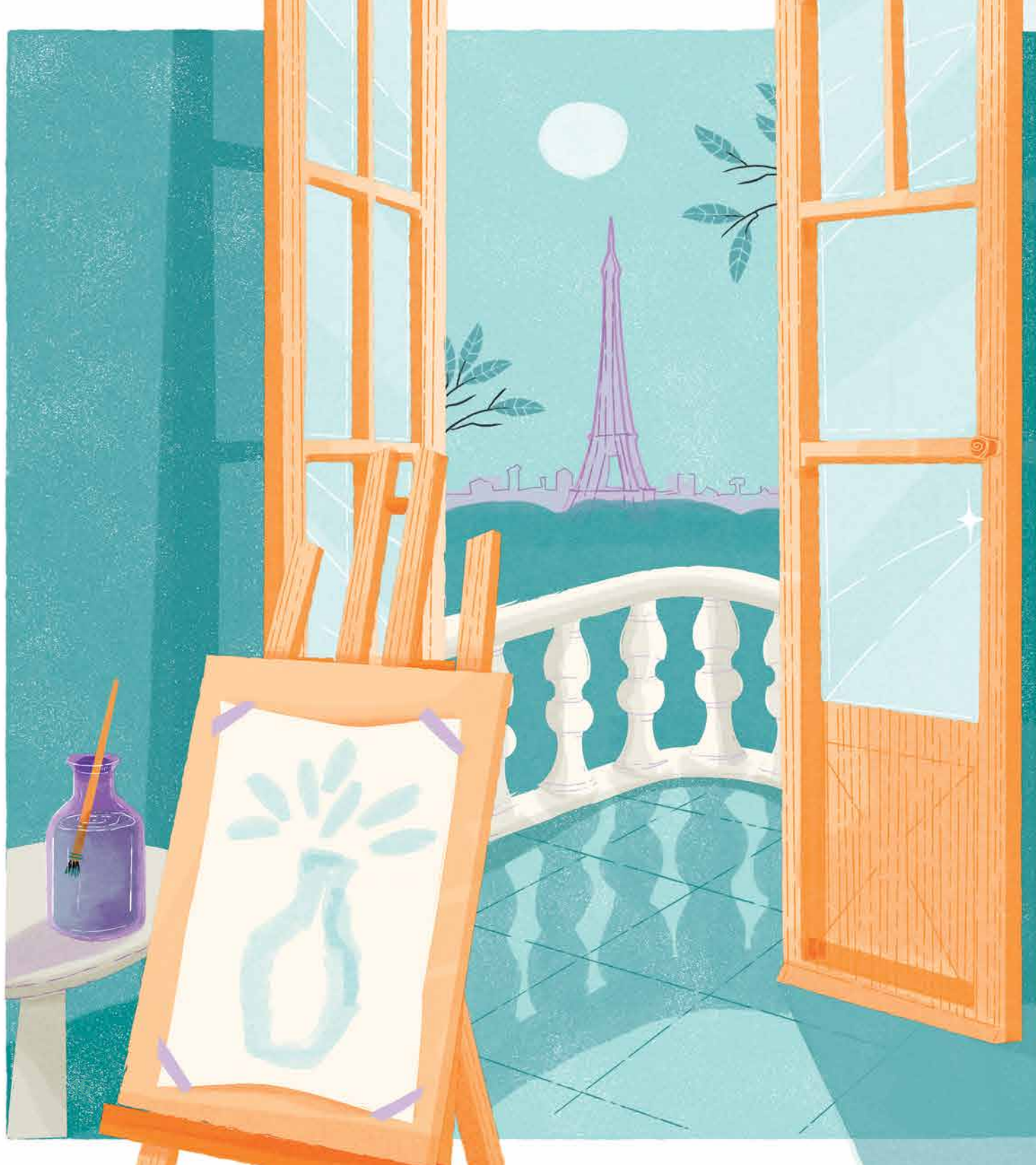

NEM KELL NEKEM ISKOLA!

Csontváryt sokféle tudomány érdekelte, de egészen addig, amíg a különös hangot nem hallotta, nem tudta eldönteni, hogy miben mélyüljön el igazán. De a jóslat utat mutatott neki.

Most azt gondolhatjátok, hogy Tivadar innentől fogva elment a legfontosabb festőiskolákba és sok-sok éven keresztül tanulta a festészet csínját-bínját, ahogyan a festők már akkoriban is tették. Bizony, nagyot tévedtek, Tivadar, mint olyan sokszor, ekkor is egy kicsit másként gondolkozott. Képzeljétek, alig két évig járt festeni tanulni! Utána önállóan ismerkedett a festészet fortélyaival.

A római utazás után tizenhárom évvel, 1894-ben, akkor már negyvenegy évesen kezdett el festőnek tanulni a világ egyik leghíresebb festőiskolájában, Münchenben. Ugyanitt tanult Szinyei Merse Pál is. Végül egy évvel később, mikor éppen Párizsban járt iskolába, úgy érezte, hogy itt az ideje rátalálni a saját útjára és többet nem ment festőiskolába.

Ha tanárookra nem is, azért példaképre Csontvárynak is szüksége volt. Nem is akárkit választott magának, a kor-szak leghíresebb magyar festőjét, Munkácsy Mihályt csodálta legjobban. Még találkozni is szeretett volna az akkoriban Párizsban élő világsztárral, sajnos azonban erre nem került sor.

UTAZÁS AZ ÉLETE?

Csontváry a feljegyzései alapján szinte folyamatosan utazott. Állítása szerint bejárta egész Európát, eljutott a Közel-Keletre, és rengeteg izgalmas városban megfordult. Nápolyban talán evett egy jó pizzát, megcsodálhatta

a jeruzsálemi napfelkeltét, végigsétálhatott a mostari hídon, Athénban görög istenek között járhatott és még mennyi élményben lehetett része a világ sok-sok szegletében.

Na jó, azért ne essünk túlzásokba!
Én igazi gyalogos vagyok, csak megyek,
csak megyek, csak megyek, még innom is
alig-alig kell. De azért, ha Tivadar megál-
lás nélkül ment volna, és csak fel-le száll
a vonatról meg a hajóról, akkor se tudott
volna ennyi helyre eljutni. Hát, ez van,
túlzott egy kicsit a naplóiban. De leg-
alább gyönyörű képeslapok alapján
megfestette ezeket a helyszíneket is!

Csontváry Kosztka Tivadar: Római híd Mostarban

Egy művész több mint százéves fel-
jegyzéseiről megállapítani, hogy iga-
zak vagy sem, igazán nehéz feladvány.
Vannak módszerek, amikkel megbe-
csülhető vagy utólag igazolható egy-
egy emlék igazságtartalma, de el kell
fogadni azt is, hogy a teljes igazságot
nem tudhatjuk meg. Így van ez Csont-
váry feljegyzéseivel is. Ami azonban biz-
tos: a festmények nagyszerűségére vagy
értékére nincs hatással az, hogy milyen
helyszínen készültek, egy nyüzsgő vá-
rosban vagy egy csendes műteremben.

Amit biztosan tudunk, hogy Csontváry
valóban sokat utazott, a festményeken
megjelenő helyek közül többet is meg-
látogatott, de annyi városba biztosan
nem jutott el, ahogy állította.

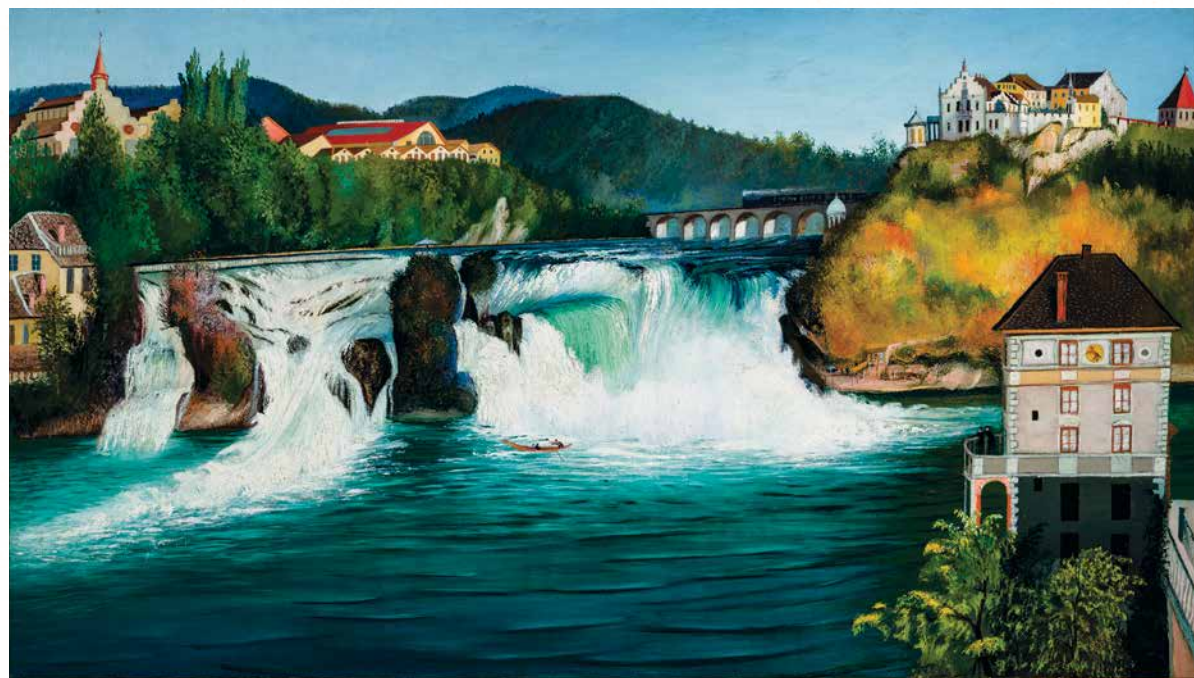

CSAK TERMÉSZETESEN!

Csontváry életének mindig is fontos része volt a természet: a Tátrával, a hegyekkel gyermekkorától kezdődően szoros közelségben élt. Lenyűgöző, szinte

térbelinek tűnő tájképein is látszik, hogy mennyire szerette a meredek hegycsúcsokat, a völgyeket és a különféle sziklák alkotta formákat.

Csontváry Kosztka Tivadar: Schaffhauseni vízesés

Bizony, a hegyek és a vizek! A tengerek, a folyók, a patakok, mind-mind ott voltak a mindennapjaiban is. Képzeljétek, a szegedi árvíz idején annyira sokat segített, hogy még meg is betegedett. Később egy pusztító tengeri viharba keveredett, szinte hihetetlen, hogy túlélte. Az én kedvenc képem tőle éppenséggel Európa legnagyobb vízését ábrázolja. Annyira tetszik az a kis gőzmozdony ott a háttérben!

SZÁRNYAS LÉNYEK

Héja, hófajd és karvalyok – ezek a ragadozó madarak mind-mind megjelennek a festő korai művein, méghozzá napfényes, kék ég alatt. Ezeket az állatokat azonban nem élőben figyelte meg, hanem a preparátumaikkal, azaz kitömött verzióikkal dolgozott. Saját maga első képének a még fekete háttérű *Pillangók* című művet tartotta, ami meglepő módon szintén nem élő állatok, hanem egy lepketabló alapján készült el.

Csontváry Kosztka Tivadar: Sűvöltőt leterítő karvaly

Csontváry Kosztka Tivadar: Pillangók (Első olajfestményem)

GIGÁSZI MÉRETEK

TAORMINA

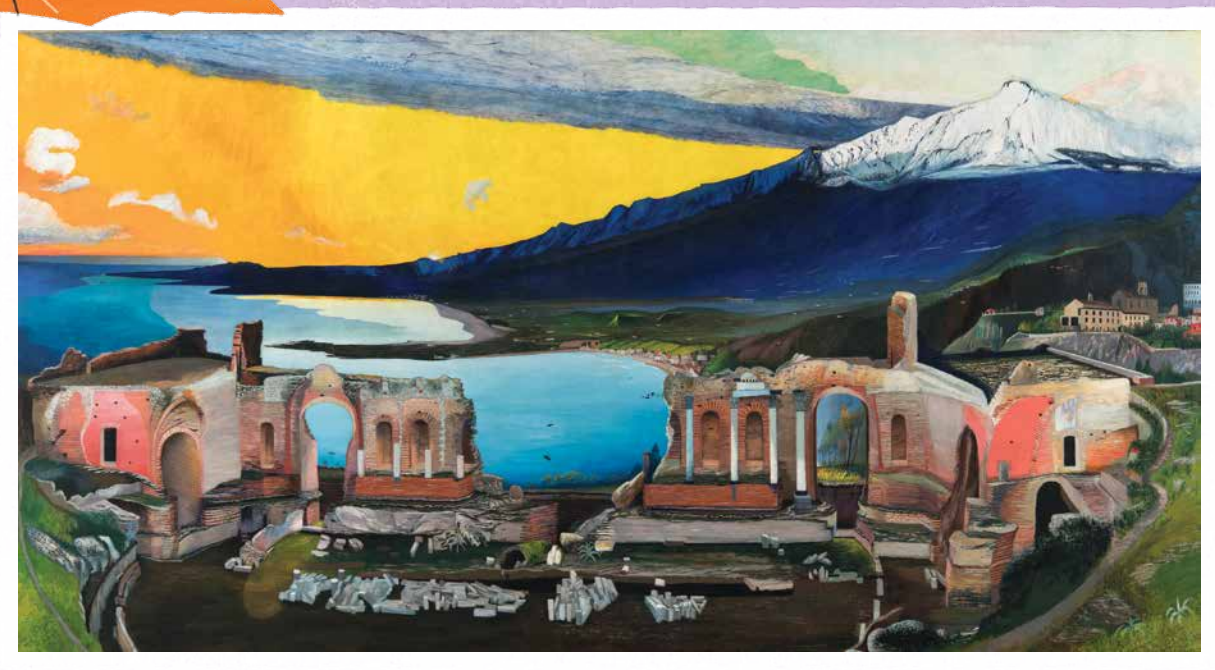
A hatalmas hegyek, vulkánok, félelmetes viharok és vizesések csak idővel váltották fel Csontváry képein az apró lepkéket és madarakat. Úgy gondolta, hogy ezeket a látványos jelenségeket óriási vásznanak kell megfesteni. Így született meg az egyik legismertebb festménye is. Amikor a szicíliai Taormina városába utazott, meglátogatta

a város fő látványosságát, a híres ókori színház romjait, ahonnan pompás kiállítás nyílik az Etna vulkán havas csúcsára. Csontváry a tájat először egy kisebb vásznon örökítette meg, de nem volt elégedett. A fenséges látvány egy hatalmas festményt kívánt, amit csak később alkotott meg.

A mester azt állította, hogy ez az óriási festmény ott helyben, Taorminában született meg, de gondolatok csak bele... Ekkora vásznat odacipelni, a hegy tetején kifeszíteni, aztán hosszú napokon át festeni? Ehhez legalább egy teve segítsége kellett volna. Sokkal valószínűbb, hogy csak vázlatokat készített a helyszínen, és otthon, a műtermében festette meg a képet.

A színház romjait azóta is látni lehet, szinte pont ugyanúgy, mint Csontváry festményén. Ma is rengetegen utaznak Taorminába, hogy megcsodálják. A festő viszont úgy gondolta, hogy a taorminai színház több mint egy izgalmas látványosság. Számára az emberi képzelőerőt és kreativitást testesítette meg. A háttér, ahol a tengert, a naplementét és a vulkánt, a természet csodálatos jelenségeit látjuk, éppen olyan fontos ezen a képen, mint a színház. Ez volt a nagy motívum, amit Csontváry szerte a világon utazásai során keresett: olyan helyek, ahol a legnagyobb emberi alkotások összekapcsolódnak a természet csodáival.

Csontváry Kosztka Tivadar: A taorminai görög színház romjai

BAALBEK

Ez a színpompás festmény akkora, mint egy minibusz, egész pontosan harminckét négyzetméter. A címét egy libanoni város, Baalbek után kapta. Több ezer éves története során sok különféle nép

megfordult ott. Az ókori rómaiak Heliopolisznak, a Nap városának nevezték. Ebben az időszakban, vagyis kétezer évvel ezelőtt építették azokat a templomokat, amiket Csontváry megfestett.

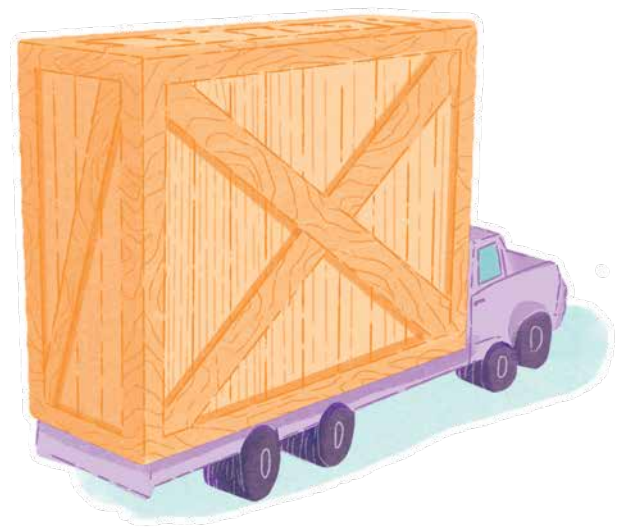

Csontváry Kosztka Tivadar: Baalbek, A Naptemplom Baalbekben

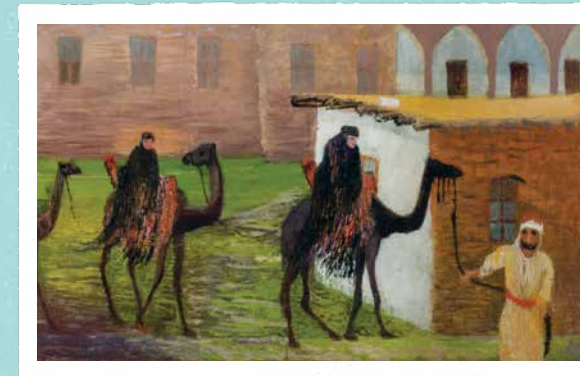
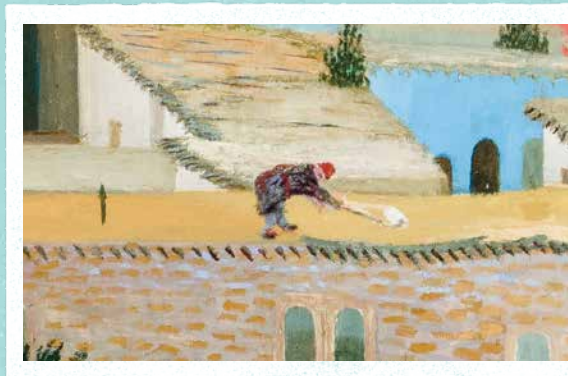

Csontváryt Baalbek romjaihoz egy legendás találkozás vezette el. A festő sok évvel később úgy emlékezett vissza, hogy Damaszkusz városában barangolva váratlanul egy ismeretlen férfiből botlott. Ez a férfi pontosan tudta, hogy éppen egy nagyszabású festményhez keresi a megfelelő témát. A titokzatos alak Baalbekbe irányította a festőt, aki nyomban fel is kerekedett és szobát bérelt a városban. Reggel az ablakon át elé tárultak a felkelő nap fényében ragyogó romok. Rögtön tudta, hogy ismét a nagy motívumot találta meg, így persze meg is festette a látványt egy hatalmas vásznon.

Csontváry minibusz méretű festményei ma is feladják a leckét a múzeumok dolgozóinak. Ha például egy másik kiállításra szeretnék elszállítani, emelődarura és teherautóra is szükség van. A festmények hatalmas faládákban utaznak egyik múzeumból a másikba, és előfordul, hogy a városi forgalmat is megállítják, sőt a múzeum falát is kibontják, hogy biztosan épségben maradjanak.

No, de ne álljunk meg a templomromoknál! Hiszen ez a festmény tele van apró részletekkel, amikre érdemes odafigyelni. Emberek sétálgatnak, tevégelnek, gyerekek játszanak rajta. Egy férfi éppen egy ház tetején dolgozik, az agyagot simítja el egy nagy hengerrel. Néhány tevetársam is szerepel a képen. Egy hármastevekaraván mintha kifelé sétálna a festményből, a negyedik tevé pedig egy óriási gerendát cipel. Az ötödiket alig lehet észrevenni, de elárulom, hogy a romok felé nézelődik.

CÉDRUSOK FÖLDJÉN

MAGÁNYOS CÉDRUS

A *Baalbek* mellett a cédrusképek megfestéséhez is Csontváry libanoni útja adhatta az ihletet. Az emberek ósidők óta nagy tiszteletben tartották a cédrusokat, varázserejű növényeknek hitték őket. Kérgéből gyógyszereket, tűleveleiből illatszereket készítettek, törzséből

hajókat építettek, és úgy gondolták, hogy ezer évig élnek, mivel a cédrusok nagyon magasra nőnek. Valószínűleg Csontváry is hallott a cédrusokat övező legendákról, hiszen két nagy festményen is megörökítette ezeket a különleges fákat.

Jól emlékszem rá, amikor Csontváry megfestette ezt a fát. Biztos nem gondolta akkoriban, hogy egyszer ez lesz a leghíresebb festménye, és az emberek úgy ismerik majd, hogy Magányos cédrus. Ha ezt hallaná, el kellene gondolkodnia, hogy melyik festményéről van szó, ő ugyanis egyszerűen csak úgy nevezte, hogy Egy cédrusfa Libanonból. Biztos azért kapta később ezt a nevet, mert Csontváryt is magányos művésznek gondolták, akinek nem értették a képeit. Én nem láttam ilyen szomorúnak a sorsát, a fa egyik ága viszont mindig is egy madárra emlékeztetett, amiről tudom, hogy a lélek jelképe. Te is látod?

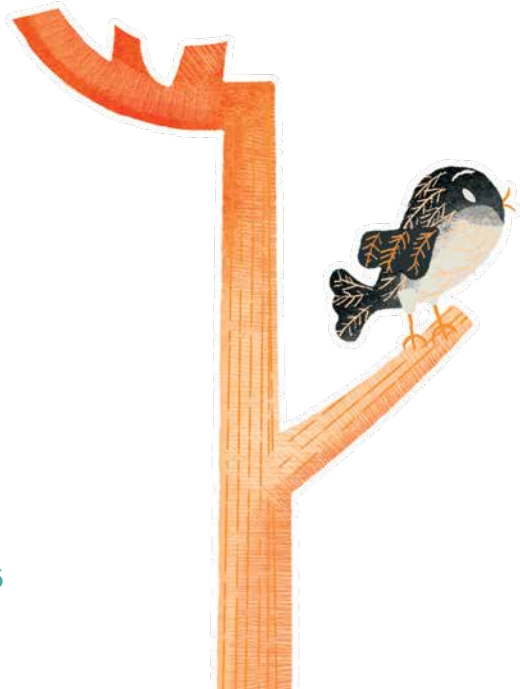

Csontváry Kosztka Tivadar: Magányos cédrus, Egy cédrusfa Libanonból

ZARÁNDOKLÁS A CÉDRUSOKHOZ LIBANONBAN

Ha jobban megnézzük ezt a másik cédrusképet, nem is csak egy cédrust látunk, hanem mindjárt kettőt. Nemcsak fából van kettő, hanem sok-sok más kettősség is megfigyelhető a képen. Emberek és állatok, föld és ég, férfiak és nők, idősek és gyerekek, hideg és meleg színek is szerepelnek rajta, mintha Csontváry azt szeretne volna megmutatni, milyen bonyolult, szép és sokszínű világban élünk.

Csontváry festményei telis-tele vannak jelképekkel, vagyis a fák, az állatok vagy épp a tárgyak jelenléte vagy elrendezése pluszjelentést is hordozhat. Rengetegen próbálták megfejteni a képeit, mintha lenne bennük valami titok. Ez a festmény is jó példa erre. Miért ül egy madár a faágon? Kik a táncosok? Jelent-e valamit a sötét és a fehér ló a fa alatt? Valójában sohasem lehetünk teljesen biztosak a válaszokban. Nehéz pontosan megmondani, hogy Csontváry mit gondolt és miért pont úgy festette meg a képet, ahogy látjuk. De annyi biztos, hogy ha figyelmesen nézzük, rengeteg gondolat merülhet fel a fejünkben.

Csontváry Kosztka Tivadar: Zarándoklás a cédrusokhoz Libanonban

SZENTFÖLDI KALANDOK

A *Panaszfal bejratánál Jeruzsálemben* című festmény a Szentföld egyik legszentebb helyéhez, a Siratófalhoz vezet el bennünket.

A zsidó vallás hívei a mai napig itt siratják a lerombolt templomukat. Az ide látogatók a falnak különleges képességeket tulajdonítanak és cetlikre írt kívánságokat és vágyakat dugdosnak a kőtömbök rései közé, remélve, hogy ezek valóra válnak.

Persze van, aki nem elégszik meg a kis cetlikre írt üzenetekkel, és még a falon is üzenetet hagy. Ezek a feliratok héber nyelven íródtak és csupa jót jelentenek, olyanokat, mint csoda, jó ómen és segítség.

Csontváry Kosztka Tivadar: A Panaszfal bejáratánál Jeruzsálemben

A képen rengeteg fejfedőt fedezhetünk fel. A kipa és a strájmli a vallásos zsidók viselete, de láthatunk muskétás kalapot, süveget és fezt is, különböző népek öltözeteit.

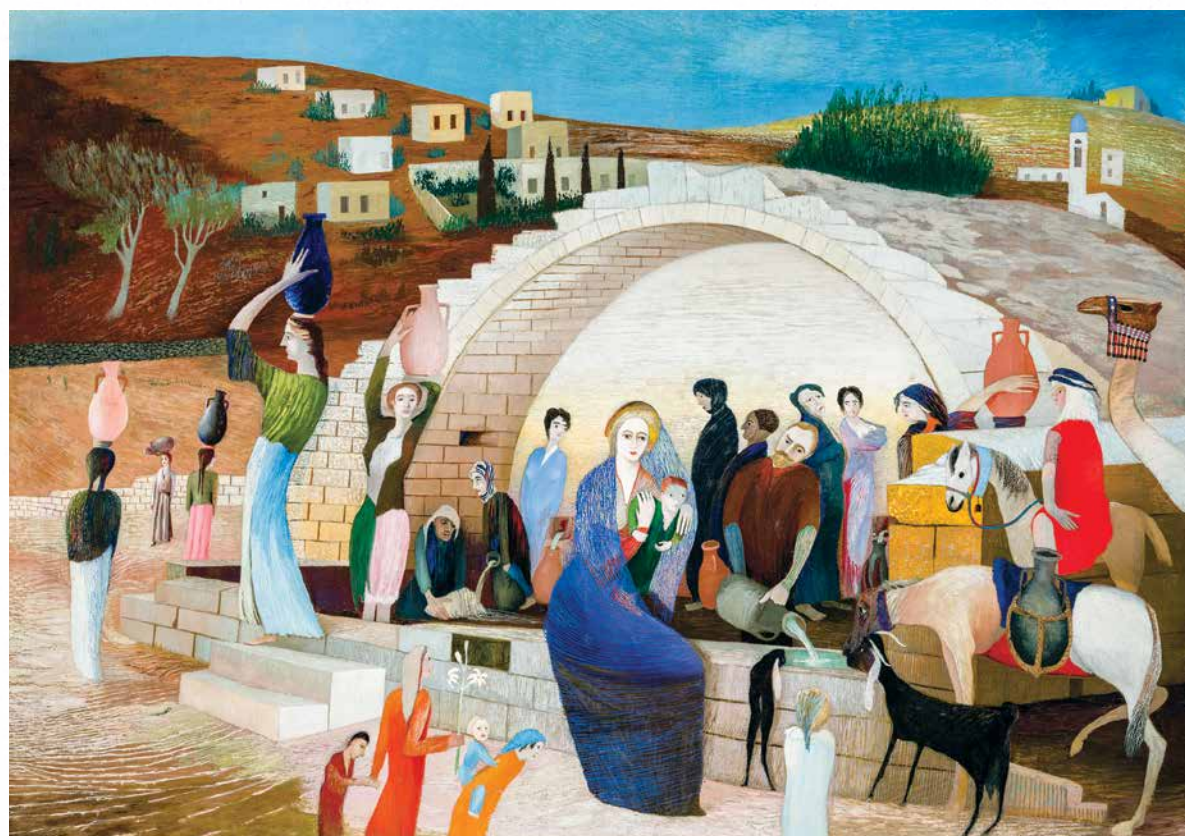
Csontváry a festményével megmutatta, hogy a színes kavalkádba a világ minden tájáról érkeztek résztvevők – férfiak, nők, fiatalok, idősek, sőt, még állatok is.

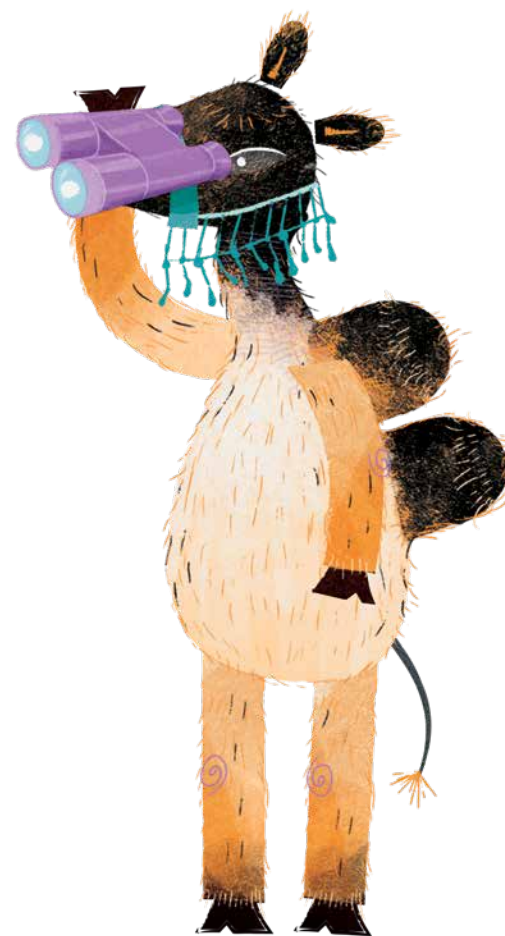

A szintén a Szentföldön található Názáretben van egy kút, amit Szűz Máriáról neveztek el. Sok ember és állat járt oda vízért, és az asszonyok a fejükön cipelték a korsókat. A nehéz súlytól mintha megbillenne a testük, S betűhöz hasonlítanak.

Mária is szerepel a képen. Könnyen felismerhető, hiszen középen van, a kút szélén ül, kezében a kisfiával, Jézussal. Kék köpenyt visel, mint általában az ábrázolásain, és nagyobb, mint a többi ember. Persze valószínűleg átlagos termetű nő volt, de az élete korántsem volt hétköznapi. Csontváry azért festette meg így, hogy a jelentőségét a többi emberhez képest jobban érzékeltesse. Máriára utal az a fehér liliom is, amivel egy piros ruhás nő érkezik a kúthoz.

Csontváry Koszka Tivadar: Mária kútja Názáretben

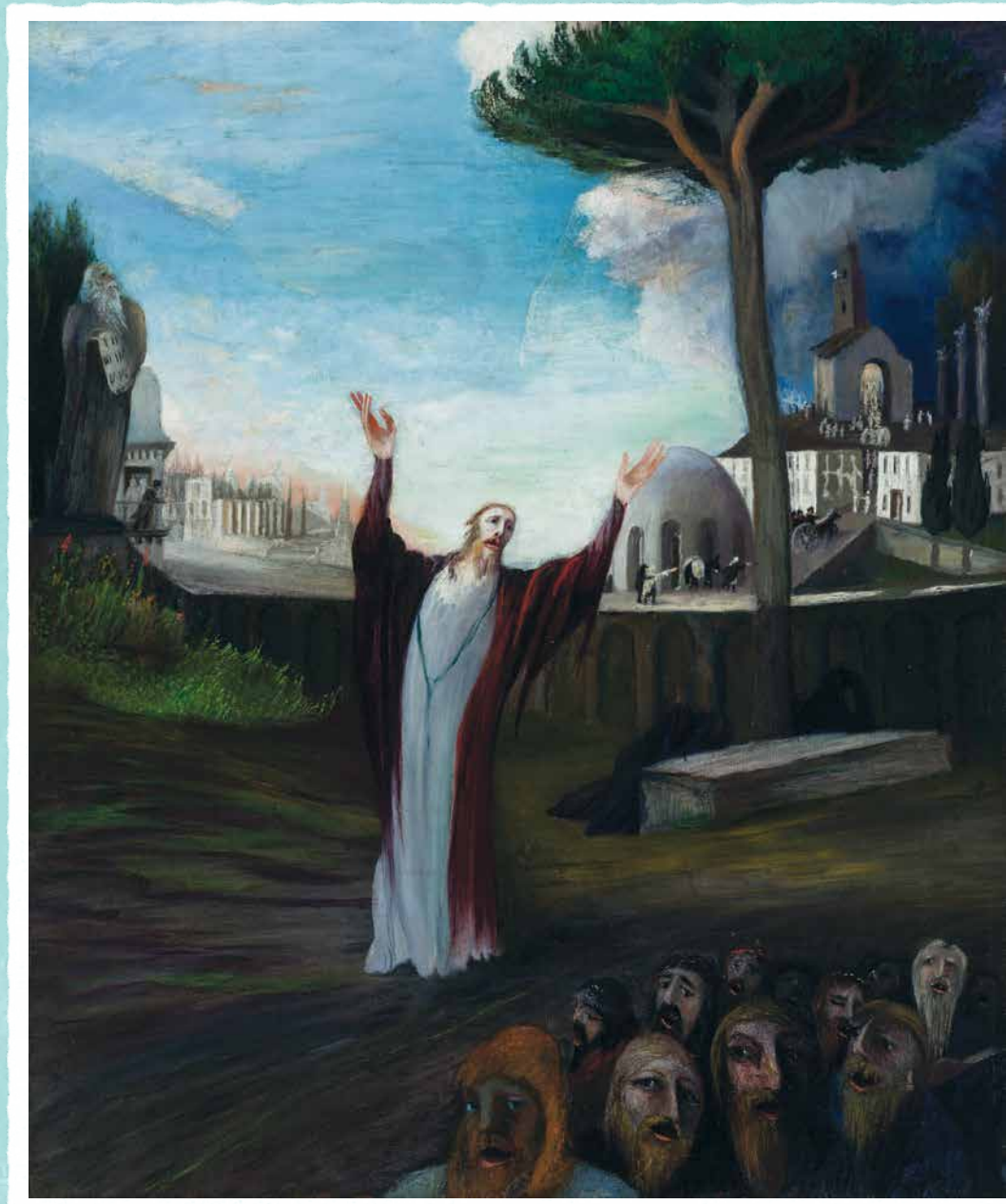

Ez az a kút, itt találkoztam először Tivadarral! Ha jobban megnézem, mintha maga a festő is merítene a vízből: az a bajszos férfi, oldalra billentett fejjel. Különös. Én nem emlékszem, hogy ott ült volna Mária, pedig biztosan észrevettem volna! Úgy tűnik, a festmény többi szereplője sem látja őt. Tivadar talán egyszerre festette meg a múltat és a jelent, a bibliai időket és az 1908-as évet. Micsoda időutazás!

Csontváry egyik festményén Jézust felnőttként is láthatjuk, ahogyan szét-tárt karral fohászkodik, segítségért imádkozik. Ha megszámloljuk a kiáltó, rémült figurákat kép alsó sarkában, akkor tizenkét férfit találunk, szorosan egymás mellett. Jézus tanítványai, az apostolok is tizenketten voltak. Jézus mögött, a bal oldalon egy szoborszerű, ősz szakállas férfi áll, a kezében egy kötömböt tartva. Ő Mózes, aki Istentől kapta a tízparancsolatot, azaz a zsidó és a keresztény vallás legfontosabb törvényeit.

Amikor elmentem a pécsi Csontváry Múzeumba, élőben is láttam ezt a festményt. Olyan érzésem támadt, mintha Jézus egy magányosan álló fa lenne, amit fúj a szél, ettől meghajlik és két ágával az ég felé nyújtózik. A lába alatt pedig mintha megmozdulna a föld, folyóként áramlanak az ecsetvonások. A fa alatt síró asszonyok és a rémült arcok egészen baljós hangulatot árasztanak, de az égen ragyognak a fények és a templomban is világosság van.

Csontváry Kosztka Tivadar: Fohászkodó üdvözítő

A TITOKZATOS SZIGET

Csontváry legrejtélyesebb festménye *A titokzatos sziget*. A viharos tengeren álló apró sziget valójában nem is olyan kicsi, hiszen két templom tornya is látszik rajta és hatalmas fák lombjait fújja a szél. A sziget lakóit nem ismerjük, talán nem is emberek, hanem természetfeletti lények, mitológiai alakok. Egy farkas és fehér figurák, akik az épületeken és azok előtt táncolnak. Azt is hihetnénk, hogy ők idézik elő a vihart.

Szerintem ezek a figurák szellemek. Épp olyan fehérek, ahogyan a szellemeket képzelem, és távol vannak tőlünk, egy másik, elzárt világban, ahová az élő emberek nem léphetnek be. De lehet, hogy Csontváry egyszerűen csak álmában látta ezt a szigetet, és aztán megfestette. Én néha még ébren is álmodom. Egy forró sivatagi napon előfordul, hogy délibábot látok, egy csodálatos oázist, ahol datolyapálmák és hűvös víz vár rám.

A festményt még ma is próbálják megfejteni a művészettörténészek. Az értéke pedig mindenkit megdöbbentett, amikor egy műtárgyaukción, azaz árverésen megvásárolta valaki.

Az ilyen aukciókon a művészettörténészek és más szakemberek meghatároznak egy kikiáltási árat minden eladó festményhez. Azaz, hogy mennyi az a legkisebb ár, amiért el lehet adni. Az érdeklődők pedig erre az árra licitálnak, egyre több és több pénzt ajánlanak érte. Az viheti haza, aki megnyeri a licitet, vagyis a legtöbbet fizeti.

Izgatottan figyeltem az aukciót. Nagyon gyorsan emelkedett az ár, a vevők sorra jelentkeztek, majd amikor már csak néhányan voltak versenyben, csend lett a teremben, szinte megfagyott a levegő, és akkor az árverés vezetője azt mondta, hogy először... másodszor... senki többet, harmadszor! Ezzel új tulajdonosra talált a festmény.

Csontváry Kosztka Tivadar: A titokzatos sziget

A titokzatos sziget 460 millió forintért kelt el. Ilyen sok pénzt korábban még nem fizettek Csontváry-festményért. Sőt, még soha nem fizettek ennyi pénzt Magyarországon egy festményért.

Nagyon meglepődtem, hogy épp egy ilyen kicsi kép kelt ilyen sok pénzért. A mester hatalmas festményei nagyobbak, mint az istálló, ez a kép viszont épp csak az egyik púpomat takarná el. Persze tudom, hogy ez nem számít, csak úgy sajnálom, hogy Tivadar már nem érhetette meg ezt a sikert. Már igazi matuzsálem lenne. Az aukció évében, azaz 2021-ben 168 éves lett volna.

A SZERENCSÉS FORDULAT

Csontváry életében sok csodálatos dolog történt, a misztikus látomástól kezdve a rejtélyes találkozásokig, de mind közül az egyik legérdekesebb, hogy egyáltalán ismerhetjük a festményeit. A festő ugyanis nem volt sikeres művész. Többször kiállította a képeit, de a műveket inkább csak megmosolyogták. A közönség és a kritikusok nem tartották Csontváryt tanult, komoly művésznek.

Képeit nem adta el, így, ahogy teltek az évek, egyre szegényebb lett, míg végül festékre és vászonra sem maradt pénze. Ő viszont ekkor is rendületlenül dolgozott. Rajzokat, vázlatokat készített és rengeteget írt. Írásai, amik sokszor bonyolultak, de csoda szépek, a művészettel kapcsolatos gondolatairól és a saját életéről szólnak.

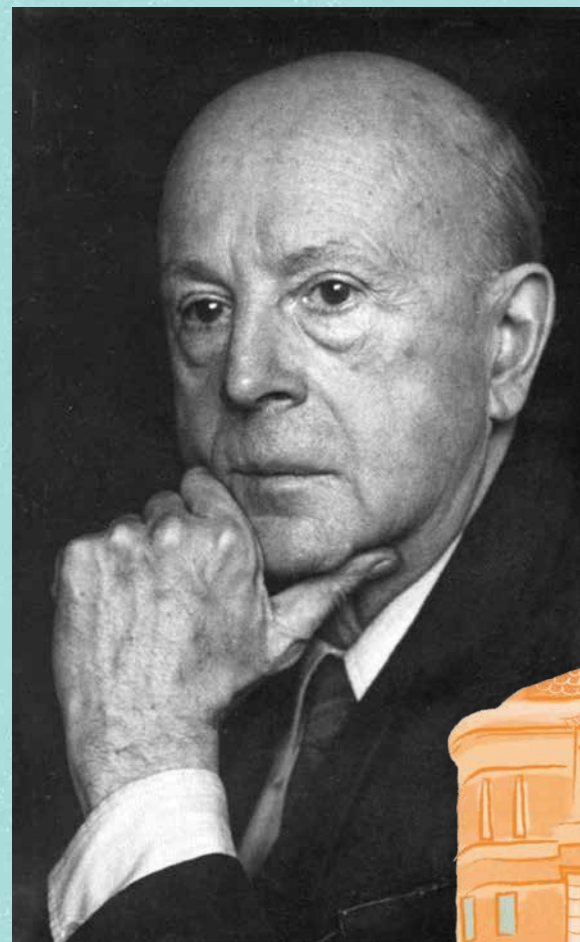

„Ha te szereted a földet, ember, s Istenre gondolsz, amikor kapálsz, a palánta téged felismer – szeretettel gondol reád mert őbenne is él az Isten. Nyújts táplálékot a fejlődő kis lénynek, növény-állatvilági egyednek s az gyönyörűségre fejlődni fog. Nyújts táplálékot a vadállatnak, mely éhezik s az hozzád simulni fog. Nyújts táplálékot nagy hóban a madaraknak s a világ minden részéből hozzád ellátogatnak, fára telepsznek le s neked csicseregve hálálkodnak.”

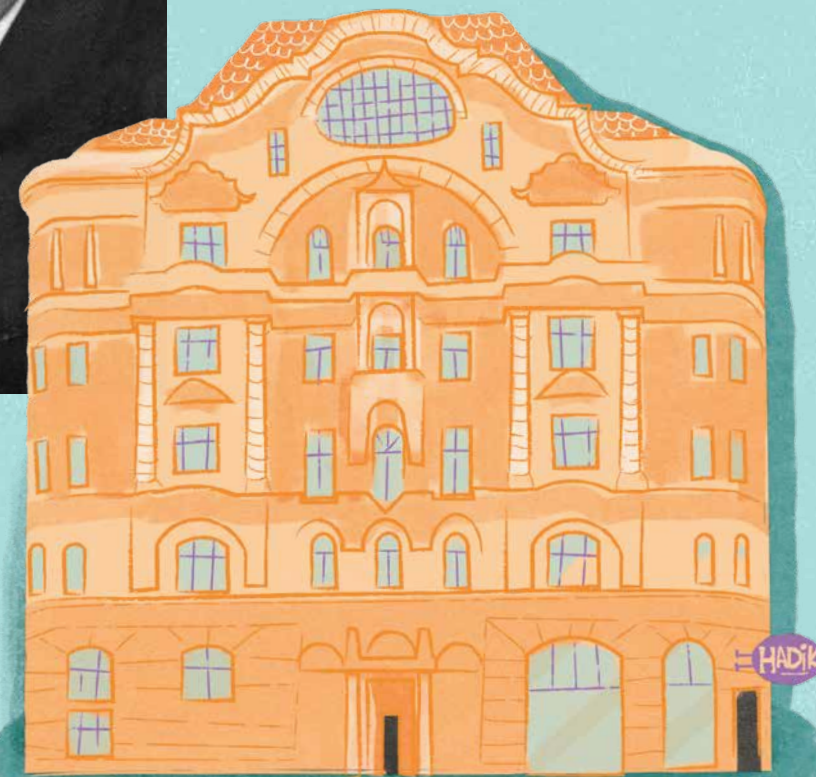
(Részlet a festő A tekintély című írásából)

Csontváry meg nem értett művészként, magányosan élte az utolsó éveit. A festményeit valószínűleg senki sem ismerné, ha a festő halála után egy véletlen folytán rájuk nem bukkan egy Gerlóczy Gedeon nevű építész. Gerlóczy éppen a mester lakása alatti kávézóba igyekezett, amikor megpillantotta a kiadó műterem hirdetését. Felment megnézni, belépett a zsúfolt kis szobába, és belebotlott egy feltekert vászonba. És a lába elé terült a *Magányos cédrus!* Gerlóczy rögtön érezte, hogy különleges kincsre bukkant. Meg is vette a képek nagy részét és Csontváry összes írását.

GERLÓCZY
GEDEON

HADIK

Gerlóczy Gedeon lánya, Gerlóczy Glória és a *Zarándoklás a cédrusokhoz Libanonban* című festmény az építész otthonában

Micsoda szerencse, hogy Gerlóczy Gedeon pont jókor volt jó helyen, és megtetszettek neki a festmények. Ha nem így lett volna, az óriási képek kocsiponyvaként végzik, Csontváry rokonai ugyanis úgy gondolták, hogy nem olyan értékesek, mint a vászon, amire készültek.

Sőt, úgy gondolta, hogy a titokzatos festő képeit mindenkinek látnia kell, ezért kiállításokat rendezett a műveiből. Az egyik tárlat Párizsban nyílt meg, ahová a legenda szerint a korszak legnagyobb tartott festője, Pablo Picasso is ellátogatott. Miután hosszasan nézegette Csontváry képeit, azt mondta: „Nem is tudtam, hogy rajtam kívül más nagy festője is volt századunknak.”

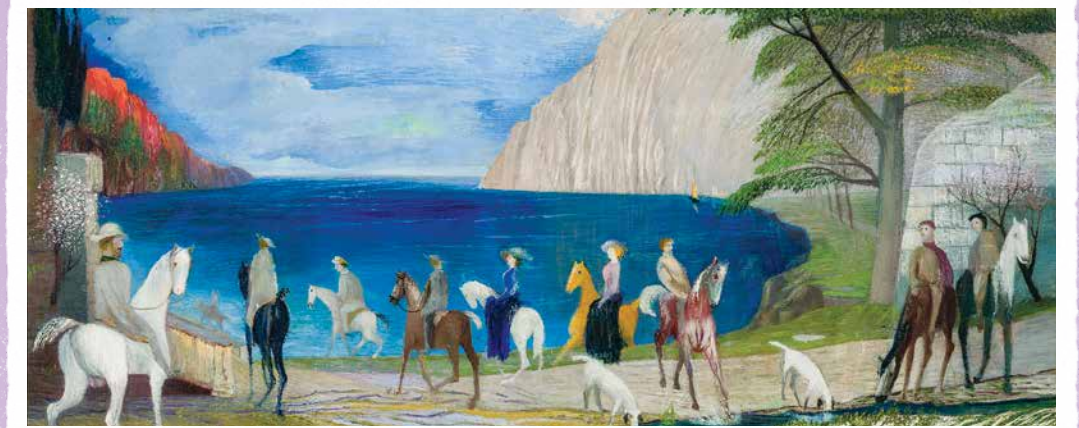
Ha erre gondolok, minden szál teveszőr feláll a hátamon!

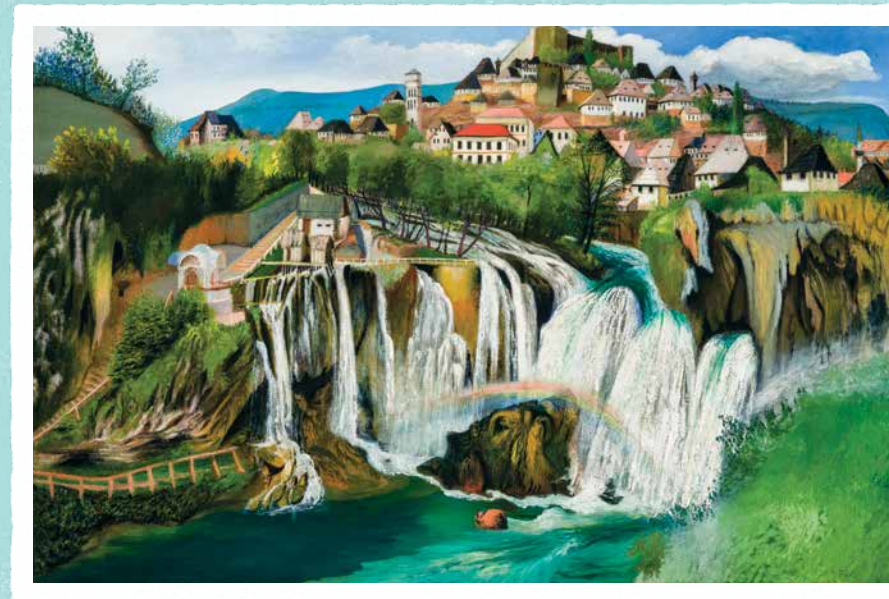
A NAPÚT FESTŐJE

A művész egész életében azon dolgozott, hogy ő legyen a világ legnagyobb napút-festője. Egész biztos, hogy a napfénynek és a ragyogó színeknek fontos szerepe van a művein, de talán arra is gondolt, hogy a korszak más festőihez hasonlóan a szabad ég alatt is fest. De valójában a napút is olyan talány maradt, aminek a jelentését csak ő tudhatta.

Csontváry műveit nézve az az érzésünk, hogy a festő a teljességre törekedett. Mindent, amit megfestett – legyen az egy ókori épületrom, ezer éves fa, vagy egy olyan hatalmas erejű, lenyűgöző természeti jelenség, mint a jajcei vízesés – a saját szemén, a saját szívéen keresztül látott és ezt a különleges látásmódot mutatta meg a festményein.

Csontváry Kosztká Tivadar: *Tengerparti sétalovaglás*

Csontváry Kosztka Tivadar: *Jajcei vízesés*

Észrevettétek, hogy Csontváry milyen kevés önarcképet festett? Mintha a különféle tájak és a nagy motívum keresése sokkal jobban foglalkoztatta volna.

Az utolsó rajzai közül fennmaradt egy nagy karton, amit később *A magyarok bejövetelének* neveztek el, mivel úgy gondolták, hogy a magyar mondákból ismert turulmadár repül a lovas vándorok feje fölött. Maga a szénrajz sajnos eltűnt, csak egy másolatát lehet ma megtekinteni.

De ne aggódjatok, én elhoztam nektek a saját verziómat! A legizgalmasabb alak persze nem lovon ül. Ti is látjátok ezt a kedves figurát? Ő bizony nem más, mint Csontváry! Hohó, és ki az a kecses állat, aki a hátán magasba emeli a festőt? Hát persze hogy én!

TARTALOM

Bevezető	3
A misztikus látomás	7
Róma	10
Nem kell nekem iskola!	15
Utazás az élete?	19
Csak természetesen!	23
Szárnyas lények	25
Gigászi méretek	27
Taormina	27
Baalbek	29
Cédrusok földjén	33
Magányos cédrus	33
Zarándoklás a cédrusokhoz Libanonban	36
Szentföldi kalandok	39
A titokzatos sziget	47
A szerencsés fordulat	53
A napút festője	59

A könyvben szereplő képek jegyzéke

Csontváry Kosztka Tivadar: <i>Önarckép</i> (1894) olaj, vászon 55,5 × 45,5 cm Szépművészeti Múzeum – Magyar Nemzeti Galéria, Budapest Itsz. 6585	Csontváry Kosztka Tivadar: <i>Zarándoklás a cédrusokhoz Libanonban</i> (1907) olaj, vászon 198 × 192 cm Szépművészeti Múzeum – Magyar Nemzeti Galéria, Budapest Itsz. 93.25 T
Raffaello Santi: <i>Mária gyermekével és a kis Keresztelő Szent Jánossal (Esterházy Madonna)</i> (1894) tempera, olaj, fa 28,5 × 21,5 cm Szépművészeti Múzeum – Magyar Nemzeti Galéria, Budapest Itsz. 71	Csontváry Kosztka Tivadar: <i>A Panaszfal bejáratánál Jeruzsálemben</i> (1904) olaj, vászon 205 × 293 cm Szépművészeti Múzeum – Magyar Nemzeti Galéria, Budapest Itsz. 93.28 T
Csontváry Kosztka Tivadar: <i>Festőlegény</i> (1898) olaj, vászon 38,5 × 29 cm Szépművészeti Múzeum – Magyar Nemzeti Galéria, Budapest Itsz. 6586	Csontváry Kosztka Tivadar: <i>Mária kútja Názáretben</i> (1908) olaj, vászon 362 × 516 cm Szépművészeti Múzeum – Magyar Nemzeti Galéria, Budapest Itsz. 93.31 T
Csontváry Kosztka Tivadar: <i>Római híd Mostarban</i> (1903) olaj, vászon 92 × 185 cm Janus Pannonius Múzeum, Pécs Itsz. 68.49	Csontváry Kosztka Tivadar: <i>Fohászkodó üdvözítő</i> (1903) olaj, vászon 100 × 82 cm Janus Pannonius Múzeum, Pécs Itsz. 73.250
Csontváry Kosztka Tivadar: <i>Süvöltőt leterítő karvaly</i> (1893) olaj, vászon 47,5 × 37 cm Szépművészeti Múzeum – Magyar Nemzeti Galéria, Budapest Itsz. 93.18 T	Csontváry Kosztka Tivadar: <i>A titokzatos sziget</i> (1903 körül) olaj, vászon 35 × 50 cm Magántulajdon, reprodukció a Virág Judit Galéria archívumából
Csontváry Kosztka Tivadar: <i>Pillangók (Első olajfestményem)</i> (1893) olaj, fa 32,5 × 48 cm Szépművészeti Múzeum – Magyar Nemzeti Galéria, Budapest Itsz. 93.15 T	Galamb utca 3., Gerlóczy Gedeon építész lakása. Csontváry Kosztka Tivadar festménye: Magányos cédrus (1907) FORTEPAN / Urbán Tamás adományozó
Csontváry Kosztka Tivadar: <i>Schaffhauseni vízesés</i> (1903) olaj, vászon 130 × 228 cm Szépművészeti Múzeum – Magyar Nemzeti Galéria, Budapest Itsz. 93.24 T	Galamb utca 3., Gerlóczy Gedeon építész lakása. Csontváry Kosztka Tivadar festményei: Zarándoklás a cédrusokhoz Libanonban (1907) és Selmecebánya látképe (1902) FORTEPAN / Urbán Tamás adományozó
Csontváry Kosztka Tivadar: <i>A taorminai görög színház romjai</i> (1904-1905) olaj, vászon 302 × 570 cm Szépművészeti Múzeum – Magyar Nemzeti Galéria, Budapest Itsz. 93.32 T	Csontváry Kosztka Tivadar: <i>Jajcei vízesés</i> (1903) olaj, vászon 96 × 152 cm Szépművészeti Múzeum – Magyar Nemzeti Galéria, Budapest Itsz. 93.22 T
Csontváry Kosztka Tivadar: <i>Baalbek, A Naptemplom Baalbekben</i> (1906) olaj, vászon 386 × 716 cm Szépművészeti Múzeum – Magyar Nemzeti Galéria, Budapest Itsz. 93.30 T	Csontváry Kosztka Tivadar: <i>Tengerparti sétalovaglás</i> (1909) olaj, vászon 72 × 171,5 cm Szépművészeti Múzeum – Magyar Nemzeti Galéria, Budapest Itsz. 93.27 T
Csontváry Kosztka Tivadar: <i>Magányos cédrus, Egy cédrusfa Libanonból</i> (1907) olaj, vászon 194 × 248 cm Szépművészeti Múzeum – Magyar Nemzeti Galéria, Budapest Itsz. 2005.6 T	

A kiadvány a Magyar Nemzeti Galéria és a Pagony Kiadó közös munkájának eredményeként jött létre.

ISBN 978-963-587-900-7

Megjelent a Pagony Kiadó gondozásában 2025-ben. | 1114 Budapest, Bartók Béla út 15/a | www.pagony.hu

Szöveg © Király Zsuzsanna - Molnár Brigitta - Sepsey Zsófia, 2025 | Illusztráció © Fehér Zsanett, 2025

Kiadás © Pagony Kiadó Kft., 2025 | Jogtulajdonos © Szépművészeti Múzeum, 2025

Közreműködő: Kultúra 2008 Művészeti Szolgáltató Nonprofit Kft.

Felelős kiadó: Demény Eszter és Ürögdi András | Felelős szerkesztő: Kovács Eszter

Szerkesztő: Csobod Luca | Szakmai lektor: Bán Blanka Sára, Bellák Gábor, Gergely Mariann

Korrektor: Lehotka Gábor | Műszaki szerkesztő: Pais Andrea | Könyvtervező: Gráf Dóra

Produkciós munkák: Wunderlich Production Kft. | Produkciós vezető: Mészáros Gabriella

Nyomás, kötés: Central Dabasi Nyomda Zrt. | Vezérgazgató: Szentinek Zsolt | www.dabasinyomda.hu

